

U FIN DE SIÈCLEU HRVATSKE MODERNE:
NAJMLAĐI MLADI I EUROPSKA KNJIŽEVNOST

Stanislav Marijanović

Obrada teme hrvatske Moderne (HM) u europskom kontekstu ima svoju znanstvenu povijest. Uspostavio ju je Dragutin Prohaska svojim *Pregledom savremene hrvatsko-srpske književnosti* (iz 1921), usustavio Josip Bogner svojom disertacijom iz 1928, prosuđivali Hergešić i Barac, a sintetizirao u pokretu i razdoblju svojom književnopovijesnom monografijom *Hrvatska moderna* Miroslav Šicel (iz 1978). Izbor iz književnokritičke građe za njezinu obradu od 1895. do 1903. priredio je svojim dvjema knjigama *Hrvatska moderna I. i II.* Milan Marjanović (1951). Isto je učinio za reprezentante u razdoblju Miroslav Šicel: *Hrvatska moderna - Kritika i književna povijest* za biblioteku Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 71 (1975), potom i Ivan Krtalić u seriji zbornikâ *Polemike u hrvatskoj književnosti*, knj. VII-X (1896-1910), Mladost, Zagreb 1983. Bibliografije priloga u časopisima modernističkog pokreta i razdoblja izradili su: Vida Flaker u monografiji *Časopisi hrvatskoga modernističkog pokreta*, HFD, Zagreb 1977. («Hrvatska misao», «Novo doba», «Glas», «Mladost», «Hrvatski salon», «Život», «Nova nada»); Boris Ćorić u monografiji *Nada. Bibliografija 1895-1903*, «Svjetlost», Sarajevo 1978. (Kranjčevićeva »Nada«) i Vinko Brešić u monografiji *Časopisi Milana Marjanovića*, HFD, Zagreb, 1990.

Nove spoznaje o generacijama mladih u modernističkom pokretu i u europskom kontekstu, od kojih polazim i u istraživanjima dograđujem, omogućile su svojim dokumentacijski zasnovanim istraživanjima, studijama i monografijama

Nevenka Košutić-Brozović, Marja Boršnik i Vida Flaker (naslov naveden). To su: *Časopis HM »Mladost« i strane književnosti* (1965), *Francuske književne pobude u časopisima HM* (disertacija iz 1965) i *Evropski okviri HM* (1970) Nevenke Košutić-Brozovićeve i *Cankar z novostrujarskim klubom pri Mladosti* Marje Boršnikove (1969). Pridodajem im i instruktivnu studiju o mladom Milutinu Cihlaru Nehajevu Stanka Lasića.¹ S njima trima sam i suradnički korespondirao, a bez njih ni moja knjiga *Fin de siècle hrvatske Moderne (Generacije »mladih« i časopis »Mladost«)* (1990), zasnovana isključivo na daljim dokumentacijskim istraživanjima još uvijek preobilne autorske tekstovne i depozitne građe, ne bi značila novi pomak, niti bi omogućila podlogu za današnju temu. Samo zato je i spominjem.

Svojim dosadašnjim dokumentacijskim istraživanjima spoznao sam i ukazao (u spomenutoj knjizi) da početke procesa u svestranijem proučavanju i poznavanju geneze modernističkog pokreta i uopće hrvatske Moderne, treba tražiti već u 1880. im godinama. Zato koristim naraštajno razlikovnu i neobvezatnu nazivku *najmlađi mladi*, kojom obuhvaćam književne družine i glasila hrvatskih srednjoškolaca, međusobno povezanih i konvergentnih, da bi se bolje očitovalo stalno domaće ishodište, kontinuitet, širina i značajke prvoga književnog svrstavanja i beletrističkoga i kritičkog formiranja nastupajućeg naraštaja koji prethodi i sudjeluje u modernističkom pokretu HM. Izdjelavanjem samoga sebe samonaobrazbom, poput Stjepana Radića i Vladimira Vidrića, Branimira Livadića i Milivoja Dežmana, Ivana Krnica i Milana Marjanovića, Vladimira Jelovšeka i Milutina Cihlara Nehajeva, Janka Koharića i Julija Benešića, oni će postati njegov agens, koji će kroz deset, dvadeset, trideset i više godina voditi književni i javni život hrvatskoga naroda.

Od osamdesetih godina u tim družinama i njihovim litografiranim književnim listovima, kojima je propisanim »disciplinarnim redom« oduzeto pravo na javnost, tj. na objavljivanje tiskom, nadolazeći naraštaj formira nov nazor na svijet u odnosu spram stvarnosti, književnosti i umjetnosti. Devedesetih godina već se zapažaju stilske međe i obrisi pokreta HM. »Valjda ni jedna naša generacija« – piše Josip Horvat o tom naraštaju – ni prije ni poslije (te jedinstvene generacije, od Livadića do Janka Polića Kamova) »nije za svojeg školovanja toliko čitala, tako žedno upoznavala duhovne manifestacije Evrope.«² Dvadeset godina, od 1883. do 1903. traje stvarno to školovanje novog naraštaja hrvatske inteligencije. Novi naraštaj, već od najmlađeg, stavljen pred zid dozvoljenoga i doziranog, unosi krilaticu

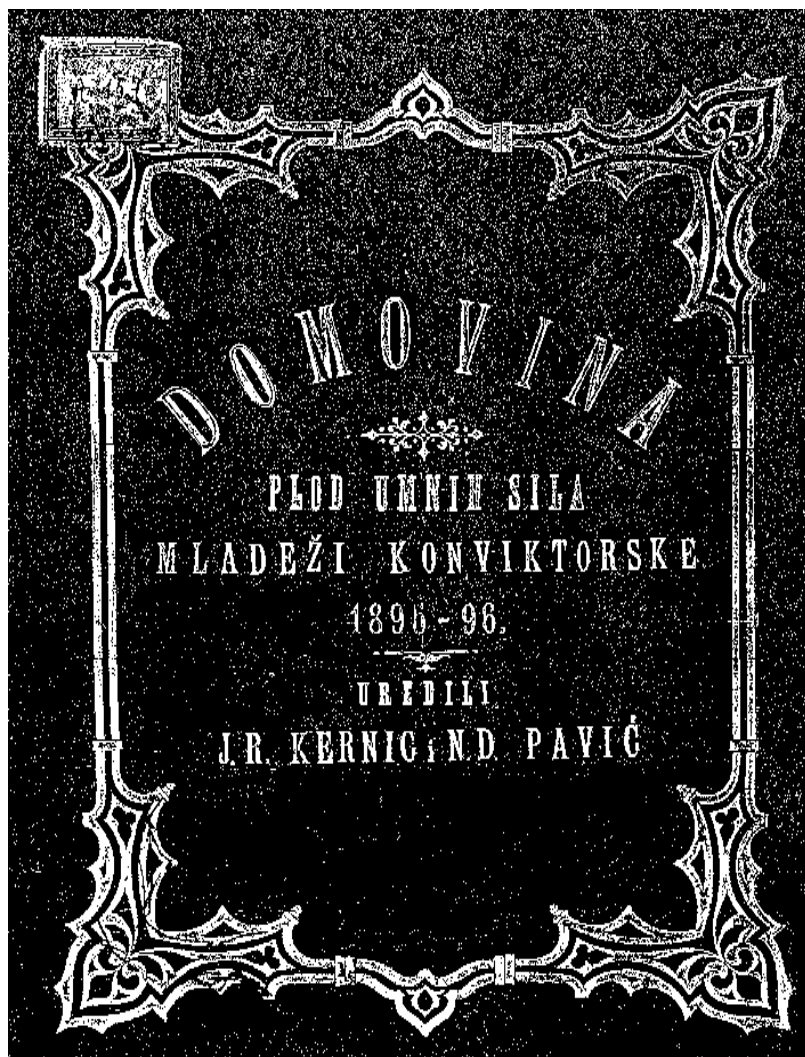
»slobode umjetničkog stvaranja«. U doba khuenovštine bilo je to, po njima, »jedino područje gdje se moglo tražiti slobodu«. Na svome uviru u fin de siècle, ono je obilježeno naslovima đačkih i studentskih litografiranih i tiskanih listova i časopisa: »Domovina«, »Osvit«, »Nada«, »Zajednica hrvatskoga đačtva«, »Hrvatska misao«, »Mladost«, »Novo doba«, »Nova nada«, »Preporod«, »Život«, »Nova zvijezda«, »Mlada Hrvatska«, naposljetku i ovjenčano vijencem Nehajevljeva »Lovora«. Tu je izoštren duh kritike koji je ubrzo prešao granice umjetnosti i pokrenut program rušenja »kineskog zida« kojim smo od Europe bili »obzidani« i vremenski udaljeni. Opći poziv mladih školaraca na studij stranih jezika, francuskoga i talijanskog, češkoga, poljskoga i ruskog (latinski i njemački se znalo!), obuhvaćao je i pretplaćivanje na nova izdanja europskih nakladnika i poticajno praćenje i čitanje časopisa u kojima surađuju pera europskog moderniteta (časopisi: »La Nouvelle Revue«, »Revue de deux Mondes«, »Illustration«, »Magazin für die Literatur«, »Moderne Kunst«, »Moderní Revue«, »Nový Kult«, ruska »Njiva«, »Cosmopolis«, »The Studio« i drugi).³ Mladi su poticali i usmjeravali na potrebu prevođenja strane beletristike i esejistike književnih i znanstvenih autoriteta, na informiranje o klasicima i modernistima, o suvremenim književnim znanstvenicima i umjetnicima. Pisanje svojih prvih kompilacija na temelju njihovih radova i časopisa o romanskim, slavenskim, germanskim, skandinavskim i anglo-američkim piscima i književnostima ni srednjoškolicima, dakle, najmlađima, nije bilo strano. Zato poznavanje, zaokupljenost, odnos i zastupljenost europskih književnosti u njihovim đačkim drušinama i glasilima, kako se pokazalo, nisu zanemariva pitanja, utoliko prije što su znala — od »starih« — dovesti u pitanje njihovo domoljublje. Na njima je počivalo književno samoobrazovanje ovog naraštaja.

Ovaj put, ostavljajući druge po strani, oprimjerit ćemo njihov zaokret prema Europi samo na jednom predlošku: ČITAONIČKOM DRUŠTVU KONVIKTORSKOM (ČDK) Kr. plemićkog konvikta u Zagrebu (danas je to zgrada gornjogradske gimnazije Tituša Brezovačkog) i priložima u njegovim litografiranim izdanjima: književnom listu »Domovina« (izlazila je s prekidima od 1859. do 1914) i intermističkim zbornicima »Zabavnik mladeži konviktorske« (dva, iz 1867. i 1869) i »Almanah mladeži konviktorske« (šest, za 1872, 1874, 1883, 1887, 1888. i 1889). ČDK je utemeljen 1842. od desetorice »domoljubnom vatrom užeženih« pitomaca Kralj. Plemićkog konvikta u Zagrebu (1796-1914) pod vodstvom Andrije Torkvata Brlića, Ilira iz Slavonije, i prvoga društvenog predsjednika.⁴ Društvo je okupljalo pitomce smještene u konviktu. Ono je pod

stalnim nadzorom zavodske uprave (regensa Konvikta i prefekta ČDK) izdavalo svoj rukom pisani i litografijom umnožavani književni list »Domovina«, namijenjen internom opticanju. List je pokrenuo i izdavao naraštaj Franje Markovića u šk. 1859/60. godini. Uređivan je od književnog ili »cenzuralnog odbora«, kojemu su predavani radovi pročitani na društvenim sjednicama, nakon pismene kritičke prosudbe. List je izlazio jednom do dvaput mjesečno, ponekad i kao almanah-godišnjak. Zbornici su pripremani tada kada je društvo bilo ukidano, a »Domovina« cenzorskim intervencijama »ustegnuta od daljnjeg prepisivanja« ili odlukama zavodskog prefekta plijenjena (osobito često »Listak«) ili zabranjivana.⁵

Za ovaj izbor, dva su tome razloga. P r v i: ovo je društvo među najstarijim đačkim književnim društvima u Hrvatskoj, a njegovi su pitomci zagrebački gimnazijalci Velike klasične gimnazije. Iz toga je plemenitaškoga i povlaštenog zavoda i društva izrasla, po Šenoi, gotovo trećina narodne inteligencije, a dobar dio hrvatskih književnika potekao je iz konviktorske »Domovine«, među kojima je popratna generacija njezina pokretača Franje Markovića: Petar Tomić, Iso Kršnjavi, Vladimir Mažuranić, Armin Pavić, Fran Gundrum Oriovčanin, a od budućih modernista, kojima se bavimo, kao Livadić-Dežmanovim i Krnicovim krugom: Milan Šenoa, Livadić, Dežman, Dragutin Domjanić, Artur Benko, Vladimir Lunaček, Leon Matoš, Ivan Krnic, Franjo Jelušić, Milan Heimerl, Srećko Zindl i drugi. Od svih njih, društveni almanasi i »Domovina« sadrže tekstove. D r u g i: ispod njihova pera potekli su brojni prvenci, pjesme, kraće proze, pa i romani i drame, polemike, književne kritike i pregledni članci, koji – da upozorim – znatnije upotpunjuju njihovu književnu genezu nego njihovi prvi i brojni prijevodi izvornih tekstova iz europske književnosti (to je ono, izdjelati sebe »za sutra«, biti svoj svojim pisanjem!). Tako čine predvodnici Livadić i Dežman: oni prate, potiču, prepoznaju se u književnosti, čitaju i pišu svoju beletristiku. (A prijevode neće donositi ni nadaši u »Nadi« i »Novoj nadi«.) Samo je mlađi Krnic bio uravnotežen na oba područja, a kao potpisani poznavatelj, kritičar i prevoditelj književnosti na francuskom književnom jeziku – nedosegnut. Ipak, i europska književnost u apsolutoriju ČDK ni od koga drugog u znanstvenoj literaturi nije bila zapažena, niti je registriraju bibliografski podsjetnici, da bi se prepoznalo i znalo da u poredbenoj hrvatskoj književnosti i oni bilježe prvine, one koje ipak čine i njezinu povijest.

Uostalom, prevođenje, popraćeno prevoditeljskim pripomenkom, u ČDK je baštinjeno od starijih naraštaja, a imalo je propedeutičku funkciju. O njegovom

DOMOVINA

PLOD UMNIN SILA
MLADEŽI KONVIKTORSKE

1896-98.

UREDILI
J. R. KERNIC I N. D. PAVIĆ

ALMANAK

MLADEŽI KONVIKTORSKE.

1883.

U ime odbora uređio:

Zvonimir Derkos.

umijeću zapisane su i raspravke, sve od opaski uz konviktorske prijevode Anakreonta, Teokrita i Ovidija (Almanah, 1882/83) do prosudbe Petra Hektorovića kao prevoditelja klasika (Domovina, 1897/98). Pokazuje se da najmlađi još kušaju atičku sol, koja je po latinizmima u frazeologiji naših realista narativno svojstvo i stilsko obilježje. A elemente antičke estetike zatječemo i u genezi Hrčićeva, Nazorova i Vidrićeva pjesništva. Drugo, kod ČDK-ovih naraštajaca postoji kolektivna svijest o prevlasti realizma koji je, po Livadićevu zapisu, »zavladao modernom literaturom, jer je iz duše ovog vremena«, s tim što će njegove proze, kao *Naturalistične crtice iz svakidašnjeg života* (1887), pripovijest *Genij* i ulomci romana *Lude* (1888), s natruhama naturalizma i erotizma, izazvati raspravni sukob i iste godine zabranu rada ČDK. Mladi Livadić će otkloniti da one budu cenzurirano unesene u almanah, s tiradom o pravu na neograničenu slobodu beletrista i nepovredivost umjetničkog izraza.⁶ Tada je na čelu zavoda kao njegov regens bio kanonik dr. Franjo Iveković, a u ČDK-u je kao nadzornik (prefekt) bio Josip Pasarić. Livadićev vršnjak, Stjepan Bosanac pokazat će se taktičnijim u Almanahu za 1887, koji je uredio agilni suučenic Vladimir Gudelj, usmjeritelj na Tolstoja, Daudeta, braću Goncourt, Flauberta, Zolu, prologe »Faustu«, legendu *Alhambra* američkog pisca Washingtona Irvinga i koordinator prevoditeljskog rada. Bosanac prevodi a Gudelj uvršćuje Zolinu novelu *Simplice* iz prve zbirke *Contes à Ninon* i u pripomenku o Zoli i svom prijevodu ističe da je Zola znamenit pisac koji je svoju zbirku pisao »zlatnom žicom idealne ljubavi«, *Simplice* mu je »čista poezija«, a Zola »pjesnik idealist« u najčistijem i najplemenitijem smislu, čime ipak računa na Pasarićevu snošljivost. Bosanac u svoj urednički almanah (1888) uvršćuje i svoj prijevod *Katastrofa* iz romana *Tartarin sur les Alpes*, po njemu »genijalnog pjesnika« Alphonsea Daudeta, ubrzo nakon njegova prvog izdanja.

»Hoćemo li naturalizmu?« bilo je u družini i Dežmanovo pitanje, koji je 1889. uredio posljednji i nenaslovljeni društveni almanah što sam ga bio nazvao Almanah osmorice. U njemu on piše i svoj prvi književnopovijesni pregled *Najnoviji hrvatski romani i novele*, zanimljiv kao programski credo i prvi pokušaj konspektnog predočavanja »nove svježje realističke književnosti«, od Šenoina preuzimanja »Vijenca« do, kako kaže, nesmislenoga »ljevičarskog naturalizma« Kumičićeva i Kovačićeva.

Valja zapaziti da je prije Pasarića i zagrebački gimnazijski profesor Fran Celestin, povratkom sa studijskog boravka u Rusiji (od 1877. nadalje), utjecao na poklonstvo ruskoj, slovenskoj i slavenskim književnostima. Skladno tome,

Zvonimir Derkos, urednik almanaha iz 1883, donosi svoje prijevode trojice poljskih pripovjedača, Jasztrzębczyka (*Vrieskov vienac*), Michala Baluckog (*Nije do smrti zaboravio*) i Henryka Sienkiewicza (*Je li ti najmiliji?*), Čeha Pavla Stachurskog (*Pokora*) i bugarskog klasika Ivana Vazova (*Nedavno*) s njegovim životopisom. U toj godini Turgenjevljeve smrti, Derkos prevodi i s ruskog *Pjesme u prozi* Ivana Sergejeviča Turgenjeva, s opaskom: »Prije negoli je izišao tiskani prievod g. E.(ugena) Matića.« A posljednju Turgenjevljevu pripovijest *Un fin – Svršetak*, koju je Turgenjev diktirao na francuskom Paulini Viardo na samrtnoj postelji (1883), pronaći će Krnic u pariškoj smotri »La Nouvelle Revue« (1886) i objaviti prvi njezin hrvatski prijevod po francuskom izvorniku u 13 nastavaka (*Domovina*, 1895/6) U istoj je smotri pripovijest zapazio i Ksaver Šandor Gjalski, inače idol mladih po romanu *U noći*, i bit će pobuđen da na temelju nje i Turgenjevljeva junaka Talagajeva napiše svog Cinteka.⁷ Livadić će jednu od svojih proza, crticu *Tetice draga* (1888), napisati pod motom iz Turgenjevljevih *Senilija*, a Krnic svoju humoresku *Šššš...* pod motom Gončarovljeva *Oblomova* (1895). Kao jedan od najboljih urednika konviktorske »Domovine« (1895/96), on će se osvrnuti i na Jagićevu *Rusku književnost u XVIII. vijeku*, a njegovi naraštajci, Branko Šenoa, Juraj Raškaj, Karlo Bayer, Boleslav Bolé, Vladimir Matić i drugi, prevodit će Ljermontova, Puškina, Vladimira G. Koroljenka, Tolstoja, pisat će među prvima o Antunu Pavloviču Čehovu kao ruskom Maupassantu (*Ruski Maupassant*, 1899), prvi će prikazati roman *Protiv struje* Elene-Eme Maróthy-Šoltésove (1899), kako kažu, prve znamenite slovačke žene spisateljice i organizatorice ženskog pokreta, a prevodit će i Jaroslava Vrhlickog, Vaclava Beneša, Jana Nerudu, Karla Hynka Machu, naposljetku i »dramatsku proznu sliku« *Vizija* (u 15 nastavaka, 1898), najpopularnijeg pjesnika »Mlade Poljske« i privlačnog uzora hrvatskih modernista Kazimierža Tetmajera Przerwe, uz bilješku o njemu.

Livadić i Dežman napustili su konvikt 1889. kada je prefekt ukinuo ČDK. Ivan Krnic pripadao je naraštaju koja ga je školske 1892/3. g. obnovila i iskazala se uređujući svoju »Domovinu«. On ustrajno piše i prevodi sve do 1896, kada je maturirao, u godinama prednadaškoga i nadaškog pokreta, a prije pojave prvih časopisa modernističkog pokreta HM. Prevodi Catulle Mendèsa, Pierrea Jeana de Bérangera, Françoisa Coppéea, Alphonsa Daudeta, Pierrea Lotia; piše prikaze i osvrte o Andersenu, Alexanderu Dumasu ocu i nekrolog *Aléxandre Dumas fils* (*Domovina*, br. 9, 15. siječnja 1896), o Marcelu Prévostu, pa nekrolog pjesničkom knezu Paulu Verlaineu i njegovu kneževskom nasljedniku Stephaneu Mallarmèu.

U Listku (Domovina, br. 14, 29. veljače 1896), pod naslovom *Pjesnik knez*, Krnic zapisuje i najavljuje:

Nedavno je zadesio francezke pjesnike, a i cielu Francezku - težak udarac smrću njihova »kneza« Paula Verlaina. Na njegovo su mjesto izabrali Stjepana Mallarmèa. Ako bude zgode izniet će Domovina potanju ocienu ovih dvaju pjesnika. (!)

Krnic je već tada bio s njima načistu, svjestan značenja obojice u modernom pjesništvu. Već početkom 1898. godine on šalje uredništvu »Mladosti« u Beč svoju lirsku crticu *Slast smrti*, s napomenom da je ona »prvi moj pokušaj da napišem nešto u stilu Stéphane Mallarmèa.« Krnicovi sudruzi pišu o Edmondu Rostandu kao »vrlo znatnoj pojavu u modernoj francuskoj literaturi«, koji je zadivio parišku publiku dramom u stihovima *Cyrano de Bergerac*, od kritike proglašenu za najljepšu u francuskoj književnosti. Mimogred napominju (Vladimir Matić): »nijedan naš beletristički list niti ne spominje tog dvadeset i devet godišnjeg pjesnika (izdao već 1890. zbirku *Les Musardises*), u kojeg cijela Francuska polaže veliku nadu.« Ujedno navode i pjesničku zbirku njegove supruge Rosemonde Gérard *Les Pipeaux* i donose portret *Anatole Francea* (Boleslav Bolé, Domovina, br. 17, 1. svibnja 1898), svrstavajući ga među vodeće pisce nakon Emila Zole i Dreyfusove afere.

Duga bi bila lista zamorne neefikasnosti u daljem nabranjanju imena o kojima se piše iz njemačke i drugih književnosti. Ipak, piše se i prevodi od »proskribiranog« Heinricha Heinea do Hermanna Sudermanna (o berlinskoj premijeri tragedije *Johannes*), ali se prevodi i malo poznate mađarske pjesnike, pa novelu na talijanskom Caterine Percoto *Osopska žena* (1897), inače predstavnice furlanske retoromanske umjetničke i folklorne proze, te humoresku *Brijači* Marka Twainea (1898) i predstavlja portugalskog pjesnika i dramatičara Eugenija de Castra (1898). Konviktorci ne previđaju ni Skandinavce. Branko Sunajković, Livadićev sudrug, okušava se u heksametrima prevodeći vikinšku epopeju *Frithjofsagu – Priču o Fritjofu* pjesnika švedskog romantizma Esaije Tegnèra (Almanah, 1888). Krnic daje i temeljit prikaz danskoga književnoznanstvenog autoriteta Georga Brandesa (br. 8, od 7. siječnja 1896), koji je u Hrvatskoj smatran prvorazrednom pojavom i imenovan predstavnikom skandinavske književne estetike. Kao takav prihvatit će i poziv bečke modernističke revije »Mladost« na suradnju, a koju godinu prije ukazivat će Krnic najmlađima na Brandesa kao putokaz (1895), pa »domovinaši« na temelju Brandesa pišu svoje kompilacije o

Shakespeareovim sonetima, o Pierreu Corneilleu, nekrolog Friedrichu Nietzscheu i o drugima.

Da prekratim ove nomenklaturne nominacije, navodim umjesto zaključka tri ne male prvine koje su nam ti mladi priskrbili već kao srednjoškolci. Najveći je prinos njihova almanaha iz 1883, Derkosova, do sada nepoznati nam hrvatski prepjev cijeloga 3. pjevanja Danteova *Pakla*, onoga s natpisom: *La sciate ogni speranza, voi che entrate*, i to u tercinama danteovskim stihom, jampskim jedanaestercem. (»Ma nije moguće!« - reći će mi Mirko Tomasović.) Njegov je prevoditelj Đuro Jugović ostvario tako prvi među hrvatskim prevoditeljima Danteova *Pakla* mogućnost odgovarajućeg prijevoda na hrvatski jezik. Učinio je to ovako (str. 36-42):

*Te rieči vidjeh tamo, crne boje,
Gdje napisane navrh vrata stoje:
Što znači to, vodiču rekoh tada.*

*A on mi vještak u tih stvarih reče:
Tuj ostaviti valja sumnju svakom,
Tuj slabosti već nike biti ne će.*

(itd.)

Prepjev je i komentiran, a prethodi mu i prevoditeljev opširan i potanki Danteov životopis. (*Život Dantea Alighiera*, str. 21-35)

Drugo je ime – *M u l t a t u l i*. Pod naslovom *Čovjek koji uze ime Multatuli* ugledni komparatist Ivo Hergešić ustvrdio je u njegovu književnom portretu, tj. nizozemskoga pisca Eduarda D. Dekkera, da je u Hrvatskoj preveden tek poslije I. svjetskog rata.⁸ Njega su mladi u nizozemskoj književnosti prihvatili za genijalnog prethodnika. A njegovo je ime itekako odgovaralo fiendesiecleovskim raspoloženjima mladih, a prvi o njemu pišu i prevode ga upravo »domovinaši« potpisani pseudonimima *Quip*. (Pejčić) i *Isthvan* (Karlo Bayer): oni iz njegovih *Priča* 1899. i 1900. prevode tri: *Starica sa suvarcima*, *Providnost* i *Juris prudentia* (u br. 8 i 9), a u Multatulijevu portretu, »sastavljenom po najboljim autorima« (u br. 7), pisac je nazvan »jednim od najvećih genija inicijative, poput Stirnera, Ibsena i Nietzschea, ali on i u svijetu zbiljskog čina«, silnim individuumom i talentom u

suprotstavljanju zlu kao jedinim smislom: »Tek sada - na koncu 19. vijeka - počelo se mnogo pisati o njemu.«

Naposljetku, Stanislaw Pr z y b y s z e w s k i: poljsko-njemački kozmopolitist, propovjednik sotonizma i modernist blizak berlinskom umjetničkom krugu njemačkih i skandinavskih literata, Dehmelu, Strindbergu i Ola Hanssonu, ideolog čiste umjetnosti i pjesnik »gole duše«: o njemu je »Domovina«, koliko znademo, prva u nas (u veljači 1898) napisala književnu instrukciju i ujedno obavijestila i o trećem modernistu »Mlade Poljske« Macieju Szukiewiczu. O njima je više od drugih znao modernist Vladimir Jelovšek, nudeći osječkim urednicima »Mladosti« u Beču, upravo tada, da o Przybyszewskom napiše članak i prevede »divnu Totenmesse«.

Zaključak koji bi pokrивao ukupan kontekst i korpus europske i svjetske književnosti i pisaca zastupljenih u almanasima i listu »Domovina« najmlađih mladih, bilo bi preuranjeno donositi bez potanje prosudbene, kritičke i poredbene elaboracije. Ali je i izloženo dostatno kao upozorenje i poziv da se i to učini. Jedno je ipak dostatno: i letimičan pregled koji je dan, ide u prilog zaključku da su se i najmlađi mladi u Čitaoničkom društvu konviktorskom svojim prinosima svrstavali u pokretnu fazu hrvatske Moderne i ostali sa svojim književnim glasilima u okvirima i pregnuću europeizacije hrvatske književnosti. U njima su oni podigli i jedno od svojih receptivnih ognjišta za udomaćivanje interesa i približavanje modernim europskim književnostima. Stoga je u ovaj domaći izvor u utvrđivanju geneze hrvatske Moderne i odnosa hrvatske književnosti spram europskim književnostima valjalo zahvatiti. Hrvatska književna znanost dosad to nije učinila, a ono što jest učinila učinila je samo segmentirano. Ipak na korist i u prilog novim spoznajama o europskom iskoraku i najmlađeg naraštaja hrvatske Moderne.

BILJEŠKE

¹ *Nehajevljevi »Sturm und Drang« (1880-1899)*. Radovi Zavoda za slavensku filologiju, knj. 8, str. 31-71, Zagreb, 1966.

² Josip H o r v a t h, *Izmjena generacija. Ideje i ljudi kroz četvrt vijeka hrvatske politike (1895-1905)*, u: *Obzor. Spomen-knjiga 1860-1935*. Uredili Dr Milivoj Dežman i Dr Rudolf Maixner, str. 17, Zagreb 1935.

³ Nalovi iz naraštajne prepiske i pretplata za njihove družine i uredništva. Instrukтивan je popis knjižnog fonda, naručenih knjiga i časopisa za uredništvo bečke »Mladosti« u knjizi *Fin de siècle*, str. 162-164 i 232-237.

⁴ Stjepan B o s a n a c, *Kralj. Plemićki konvikat u Zagrebu 1796-1896*. U Zagrebu, 1896.

⁵ Zbornici, almanasi i list »Domovina« pohranjeni su u Rijetkostima Nacionalne i sveučilišne knjižnice (R-3029, A-157); zapisnici sjednica ČDK (1883-1896, 1903-14) u Državnom arhivu u Zagrebu (Gradski arhiv, Opatička 29).

⁶ Zapisnici sjednica ČDK šk. 1887/88. i 1888/89. godine (Državni arhiv u Zagrebu).

⁷ O tome priopćujem u raspravi *Gjalski i Turgenjev (a Cintek i Talagajev?)* u: Dani Hvarskog kazališta XXVI, str. 72-83, Split 2000.

⁸ Ivo H e r g e š i ć, *Književni portreti*. Novi izbor. Stvarnost, Zagreb 1967, str. 343. O njemu je iste 1899. karlovačko »Svjetlo« (br. 47) objavilo esej iz »Rozhleda« (Františka V. Krejčija?) u prijevodu V. Jelovška, a prevodila ga je i o njemu pisala 1900. i Nina Vavra (časopis »Život«, br. 4 i 5).